रिष्येऽहं सुदुश्चरम्। इत्युक्तो गुरुरप्याह कुपितोयाह्यलं त्वया। विप्रावमन्त्रा शिष्येण मदधीतं त्यजत्विति। दे रातः सुतः सोऽपि छर्दित्वा यजुषांगणम्। ततोऽगतोऽथ मुनयो ददर्शुस्तान् यजुर्गणान्। यजूंषि तित्तिरीभूत्वा तल्लोलुपतयाऽऽददुः। तैत्तिरीया इति यजुःशाखा आसन् सुपेशलाः"। याज्ञवल्क्यः "ओं नमो भगवते" इत्यादिना सूर्य्यं तुष्टाव। "एवमुक्तः स भगवान् वाजिरूपधरो हरिः। यजूंष्ययातयामानि मुनयेऽदात् प्रसादितः" (अजीर्णभुक्ते उच्छिष्टवान्ते यातयामशब्द इति निघण्टुः तदन्यत् अयातयामम्)"यजुर्भिरकरोच्छाखा दश पञ्च शनैर्विभुः। जगृहुर्वाजसन्यस्ताः काण्वा माध्यन्दिनादयः" इत्यादि ग्रन्थपर्य्यालोचनया यजुर्वेदत्यागानन्तरं देवरातः सुतेनाब्राह्मणत्वभिया प्रसादितः सूर्य्यो वाजिरूपेण तस्मै दत्ता वाजेभ्यः केसरेभ्यः वाजेन वेगेन वा संन्यस्ताः शाखा वाजसनेय संज्ञा। तस्य शाखारण्डत्वपरिहारार्थं चातुर्वेद्यत्वसंरक्षणार्थं च वाजिरूपेण सूर्य्येणायातयामानि यानि यजूंषि मुनये दत्तानि तैर्यजुर्भिरकर्षितैः स मुनिस्ताः वाजसन्यः पञ्चदश शाखा अकरोत्। तस्माच्च मुनेः काण्वमाध्यन्दिनादयः अध्ययनं चक्रुः। ते पञ्चदश भवन्ति तथा च विष्णुपुराणे यजुर्वेदस्य विस्तारविभागमाह "यजुर्वेदतरोः शाखाः सप्तविंशन्महामुने!। वैशम्पायन नामासौ व्यासशिष्यश्चकार वै। शिष्येभ्यः प्रददौ ताश्च जगृहुस्तेऽप्यनुक्रमात्। याज्ञवल्क्यस्तु तस्याभूद्ब्रह्मरातः सुतोद्विजः। शिष्यः परमधर्म्मज्ञो गुरुवृत्तिरतः सदा। ऋषिर्यश्च महामेरोःसमाजेष्वागमिष्यति। तस्य वै सप्त रात्रन्तु ब्रह्महत्या भविष्यति। पूर्वमेवं मुनिगणैः समयोऽयं कृतोद्विज!। वैशम्पायन एकस्तु तं व्यतिक्रान्तवांस्तदा। स्वस्रियं तं च हंसोऽथ पदघृष्टमवातयत्। शिष्यानाह च भो शिष्या ब्रह्महत्यापरं व्रतम्। चरध्वं मत्कृते सर्वे न विचार्यमिदन्तथा। अथाह याज्ञवल्क्यस्तङ्किमेतैर्बहुभिर्द्विजैः। क्लेशितैरल्पतेजोभिश्चरिष्येऽहमिदं व्रतम्। ततः क्रुद्धो गुरुः प्राह याज्ञवल्क्यं महामुनिम्। मुच्यतां यत् त्वयाऽधीतं यतो विप्रावमानकः। निस्तेजसोवदस्येतान् यस्त्वं ब्राह्मणपुङ्गवान्। तेन शिष्येण नार्थोऽस्ति ममाज्ञाभङ्गकारिणा। याज्ञवल्क्यस्ततः प्राह भक्त्यैतत्ते मयोदितम्। ममाप्यलन्त्वया त्वत्तोयदधीतं द्विज! त्विदम्। श्रीपराशर उवाच इत्युक्त्वा रुधिराक्तानि सरूपाणि यजूंष्यथ। छर्दयित्वा ददौ तस्मै ययौ च स्वेच्छया मुनिः। यजूंष्यथ विसृष्टानि याज्ञवल्क्येन वै द्विज!। जगृहुस्तित्तिरीभूतास्तित्तिर्यास्तु च ते ततः। ब्रह्महत्याव्रतं चीर्णं गुरुणा नोदितैस्तु यैः। चरकाध्वयवस्ते तु चरणान्मुनिसत्तम!। याज्ञवल्क्योऽपि मैत्रेय! प्राणायामपरायणः। तुष्टाव प्रणतः सूर्यं यजूंष्यभिलषंस्ततः। याज्ञवल्क्य उवाच। नमः सवित्रे द्वाराय मुक्तेरमिततेजसे। ऋग्यजुःसामरूपाय त्रयीधामात्मने नमः" इत्यादि। पराशर उवाच। इत्येवमादिभिस्तेन स्तूयमानः सवै रविः। वाजिरूपधरः प्राह प्रीयमाणोऽभिवाञ्छितम्। याज्ञवल्क्यस्तथा प्राह प्रणिपत्य दिवाकरम्। यजूंषि तानि मे देहि यानि सन्ति न मे गुरौ। पराशरउवाच। एवमुक्तो ददौ तस्मै यजूंषि भगवान् रविः। अयातयामसंज्ञानि यानि नो वेत्ति तद्गुरुः। यजूंषि यैरधीतानि तानि विप्रैर्द्विजोत्तम!। वाजिनस्ते समाख्याता सूर्य्याश्वोद्भवयोगतः। शाखाभेदास्तु तेषां वै दश पञ्च च वाजिनाम् काण्वाद्यास्तु महाभाग! याज्ञवल्क्यप्रवर्त्तिताः"

काण्वा माध्यन्दिनाः शावीया श्यामायनीया कापोलाः पौण्ड्रवत्साःआवटिकाःपरमावटिकाः पारशर्या वैधेया वैनेया ओधेया गालवा वैजपाः कात्यायनीयाश्चेति पञ्चदश शाखा, इत्यर्थः। प्रतिपद मनुपदम् प्रतिपदे अनुपदम् अल्पपदं कर्त्तव्यमित्यर्थः। छन्दः छन्दोरत्नाकारादि। भाषा शब्दपरिभाषा, धर्म्मः धर्मशास्त्रं मन्वादि, मीमांसा प्रसिद्धा न्यायः तर्कः इति षडुपाङ्गानि। उपज्योतिषं ज्योतिःशास्त्रम् साङ्गलक्षणं सामुद्रिकादि प्रतिज्ञानुवाक्यः अनेन वाक्येन अयं सिद्धान्तः। परिसंख्या भूगोलादि। अयं रणव्यूहः। आद्धकल्पः प्रवराध्यायश्च शास्त्रं क्रतुसंस्थाकल्पादिषु ज्ञातव्यम्। अनुगमयज्ञा यज्ञक्रियापार्श्वानि हौत्रिकभेदाः; हौत्रं यज्ञक्रियाः। पाशवोक्थानि पशुयज्ञाः कूर्मलक्षणं यज्ञे प्रसिद्धम्। इति अष्टादश परिशिष्टानि भवन्ति। द्वे सहस्रेशतन्यूने मन्त्रे वाजसनेयके इत्युक्तेः सकलं सशुक्रियं ग्रन्थाश्च परिसंख्यात मित्यर्थः। वाजसनेयवेदे च नवशताधिकसहस्रमन्त्रा इत्यर्थः। एतत्सकलं सशुक्लियं मध्याह्ने शुक्लवर्णेन सूर्येण दत्तं सशुक्रिय संज्ञं परिसंख्यातमित्यर्थः। वेदोपक्रमणे चतुर्दशीयुक्तपूर्णिमाग्रहणात् शुक्लयजुः प्रथितमित्यर्थः। प्रतिपदायुक्तपूर्णिमाग्रहणात् कृष्णयजुरिति च। ब्राह्मणञ्च चतु-